

یادگیری و رشد

پندهای مسجدی

تدوین و نشر:

بنیاد مجازی آبادگران مساجد

www.aabadgaran.ir

اسلام در زمینه‌ی «رشد و یادگیری» از همه مکاتب فکری-فلسفی دیگر، پیش قدم تر و مصمم تر است. نخستین آیات الهی که نازل شده، بیان کننده‌ی ارزش قلم و آموزش علم و دانش است: «اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ» (علق: ۳-۵)؛ یعنی: «بخوان، و پروردگار تو ارجمندترین است * خدایی که به وسیله قلم آموزش داد * [و] به انسان آنچه را نمی دانست تعلیم داد». قلم، یکی از مهم ترین ابزارهای یادگیری و یاددهی است که به پاس منزلت آن، یکی از سوره‌های قرآنی با عنوان «قلم» نام گذاری شده است. همچنین بزرگ ترین معجزه‌ی پیامبر اسلام (ص)، یک «کتاب» است که از عناصر تعلیم و تربیت می باشد.

قرآن کریم، آموزش علم و پرورش نفوس انسان‌ها را از مهم ترین اهداف بعثت انبیاء معرفی کرده است: «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» (جمعه: ۲)؛ یعنی: «اوست خدایی که به میان مردمی بی کتاب، پیامبری از خودشان مبعوث داشت تا آیاتش را بر آنها بخواند و آنها را پاکیزه سازد و کتاب و حکمت به آنها بیاموزد».

نکته‌ی بسیار مهم آن است که قرآن کریم در آیات ۳۰ الی ۳۳ سوره‌ی مبارکه‌ی بقره، یکی از مهم ترین وجوه تمایز انسان با سایر مخلوقات را «یادگیری» («وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا») و «یاددهی» («يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ») عنوان نموده است.

از سوی دیگر، رشد، علامت حیات و زندگی است؛ و انسانی که رشد نکند، شاید نفس بکشد و زنده باشد اما در واقع زندگی نمی کند. میان زنده بودن و زندگی کردن تفاوت وجود دارد. لذا برای زندگی کردن باید در جستجوی رشد بود؛ و مهم ترین ابزار رشد، یادگیری است. پس ما یاد می گیریم تا رشد کنیم و رشد می کنیم تا زندگی کنیم و زندگی می کنیم تا زمین را آباد سازیم؛ و آبادسازی زمین از نظر اسلام، یکی از فلسفه‌های خلفت انسان بر روی زمین است: «هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا» (هود: ۶۱)؛ یعنی: «او خدایی است که شما را از زمین آفرید و از شما خواست آن را آباد کنید». خداوند متعال برای آبادسازی زمین، از اعطای هیچ امکانات و ظرفیتی دریغ نورزیده و همه چیز را به سود انسان و برای او، تسخیر کرده است: «وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ» (جاثیه: ۱۳)؛ یعنی: «و آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است را برای شما رام کرد». وقتی انسان با تکیه بر ظرفیت‌های تسخیر شده‌ای که خداوند به او واگذار نموده، توانست در مسیر یادگیری و رشد قرار بگیرد و دنیا را آباد نماید، آنگاه به همان مقام و منزلتی نایل می شود که خداوند برایش در نظر گرفته بود: «إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً» (بقره: ۳۰)؛ یعنی: «من در زمین جانشین و خلیفه‌ای می آفرینم». پس ما یاد می گیریم تا رشد کنیم و رشد می کنیم تا زندگی کنیم و زندگی می کنیم تا آباد نماییم و آباد می کنیم تا رسالت خود را در امر خلافت الهی به جا آورده باشیم. و همه‌ی این فرایندها نشان از اهتمام دین مبین اسلام، به موضوعات یادگیری، یاددهی و رشد، توسعه و تمدن زندگی فردی و جمعی بشر دارد که نباید از آن غفلت ورزید.